

KALEVI AHO

CONTRABASSOON · TUBA CONCERTOS

LEWIS LIPNICK · ØYSTEIN BAADSVIK

BERGEN PHILHARMONIC ORCHESTRA · ANDREW LITTON
NORRKÖPING SYMPHONY ORCHESTRA · MATS RONDIN

AHO, KALEVI (b. 1949)

CONCERTO FOR TUBA AND ORCHESTRA (2000-01) *(Fennica Gehrman)* 28'30

1	I. <i>Andante</i>	9'16
2	II. <i>Allegro – Cadenza – Tempo I</i>	9'25
3	III. <i>Larghetto – Presto – Tempo I</i>	9'43

ØYSTEIN BAADSVIK *tuba*

NORRKÖPING SYMPHONY ORCHESTRA · MATS RONDIN *conductor*

CONCERTO FOR CONTRABASSOON AND ORCHESTRA 34'22 (2004-05) *(Fennica Gehrman)*

4	I. <i>Mesto</i>	16'50
5	II. <i>Presto</i>	7'38
6	III. <i>Misterioso</i>	9'43

LEWIS LIPNICK *contrabassoon*

BERGEN PHILHARMONIC ORCHESTRA · ANDREW LITTON *conductor*

TT: 63'42

Kalevi Aho

Kalevi Aho, one of Finland's foremost contemporary composers, was born in Forssa in southern Finland on 9th March 1949. He commenced violin studies in his home town at the age of ten, and his first compositions also date from this time. When he went to university (1968) Aho studied the violin and composition at the Sibelius Academy in Helsinki; his composition teacher was Einojuhani Rautavaara. After graduating as a composer (1971) Aho continued his studies in Berlin (1971-72) as a pupil of Boris Blacher at the Staatliche Hochschule für Musik und darstellende Kunst. From 1974 until 1988 he was a lecturer in musicology at Helsinki University, and from 1988 until 1993 he was a professor of composition at the Sibelius Academy. Since the autumn of 1993 he has worked in Helsinki as a freelance composer, and in 1994 he was awarded a fifteen-year grant from the Finnish state.

The central focus of Aho's work consists of large-scale orchestral, chamber and vocal works: his output includes four operas (*Avain* [*The Key*; 1977-78], *Hyönteiselämä* [*Insect Life*; 1985-87], *Salaisuuksien kirja* [*The Book of Secrets*; 1998] and *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* [*Before we are all Drowned*; 1995/1999]), thirteen symphonies (1969-2003), three chamber symphonies for string orchestra, twelve concertos (for violin, cello, flute, tuba, bassoon, contrabassoon, double bass, clarinet, viola, two for piano and a double concerto for two cellos and orchestra), other orchestral and vocal music and a large amount of music for chamber ensembles and solo instruments.

He has also made a number of arrangements and orchestrations of works by other composers. The most important of these is the completion of Uuno Klami's unfinished ballet *Pyörteitä* (*Whirls*): Aho has orchestrated the ballet's first act and composed the missing third act, with the concert title of *Symphonic Dances*. Since 1992 Aho has been composer-in-residence of the Lahti Symphony Orchestra.

In Finland Aho has also gained a reputation as an assiduous writer on music. His literary output currently runs to more than 500 essays, presentations, columns and other writings. He has occupied a number of important positions in Finnish cultural life, and has been awarded many international and Finnish prizes for his production.

Tuba Concerto

The entire repertoire of concertos for tuba and orchestra is of recent provenance. The first classic of the tuba literature, the concerto by Ralph Vaughan Williams, dates from 1954. Only in the last couple of decades, however, has the instrument started to become more popular. This is above all a result of a great improvement in standards of tuba playing all over the world, and of the activities of eminent young tuba players.

The tuba was by no means an unknown instrument for me. It already has a central role in my opera *Insect Life* (1985-87), where it is the instrument played by the main character, a vagabond, and one of the scenes in the opera even contains a major, very demanding cadenza for tuba and alto saxophone. Before starting work on the *Tuba Concerto* I did, however, familiarize myself even more closely with the tuba's capabilities, under the guidance of Harri Lidsle, who plays in the Lahti Symphony Orchestra. He has given the premières of numerous Finnish tuba concertos, and from the beginning I had him in mind when composing my own *Tuba Concerto*. I also asked him what notes he would like the concerto to begin and end with. In accordance with his wishes, the first tuba phrase in the concerto begins lyrically with an F below middle C, and the work concludes on a middle C, on which the soloist makes a *diminuendo*.

I started to sketch the fundamental musical material of the work in August-September 2000, when I was hiking in the hills of eastern Lapland, far off the beaten track. I had some manuscript paper with me and, whenever I arrived at the summit of a hill, I wrote down a new tuba theme. Using the material written on three different hilltops as my starting point, I then composed the concerto between the autumn of 2000 and the early months of 2001.

By nature the tuba is a very songful instrument, and its melodic, *cantabile* quality is at the heart of the concerto. The instrument is also capable of expressing powerful emotions, as on occasion the concerto features overtly operatic, impassioned musical gestures. Moreover, the tuba is technically a surprisingly agile instrument. Here, however, both the super-virtuosic aspect and also the use of innovative playing techniques are subservient to the *cantabile* element: in this concerto the display of technical brilliance is not an end in itself. Nonetheless, large intervallic leaps, played *legato*, and the wide range of the solo part mean that the piece is extremely demanding for the soloist. The only 'new' playing technique to be used is simultaneous singing and playing at the end of the finale.

Many tuba concertos are rather short, and I thus decided to write a three-movement concerto lasting about half an hour – the sort of work that could hold its own as a solo item in the grand style in a symphony concert. The movements differ in character: the opening movement is mostly lyrically songful, whilst the second is fast – and also includes a solo cadenza. In the finale, slow and fast tempi are combined. Among the orchestral instruments, an important role is played by the tuba's little brother, the baritone horn, which on several occasions plays duets with the tuba or continues the tuba's phrases in a higher register.

The first performance of the *Tuba Concerto* took place at the international tuba and baritone horn congress in Lahti on 10th August 2001. The soloist was Harri Lidsle and the Lahti Symphony Orchestra was conducted by Osmo Vänskä.

© *Kalevi Aho 2006*

Contrabassoon Concerto

In 2002, during a week that Osmo Vänskä was conducting the National Symphony Orchestra – of which I am a member – Christian Lindberg appeared as soloist in Kalevi Aho's *Symphony No. 9* for trombone and orchestra. Although this was the first time that I had ever heard or played any of Aho's music, I was immediately impressed by Aho's beautifully lyrical and virtuoso writing for the trombone. I subsequently asked Aho if he would be interested in accepting a personal commission for a new and challenging concerto for the contrabassoon. Aho agreed, and the resulting work proved to be far more difficult and challenging than anything previously conceived for the instrument. In fact, Aho's concerto took the instrument a full octave above its range, thus presenting me with an almost insurmountable challenge. Then, either by luck or fate, I discovered that Arlen Fast, contrabassoonist in the New York Philharmonic Orchestra, and Fox Products in Indiana were co-designing a new acoustically superior contrabassoon that was capable of playing well up to and beyond this extended high range. The first performances of Kalevi Aho's *Contrabassoon Concerto* took place on 23rd and 24th February 2006 with the Bergen Philharmonic Orchestra under the direction of Andrew Litton. The performance contained on the enclosed CD was recorded live at those two occasions. I immediately went on to perform Aho's concerto with the orchestras of Turku, Lahti and Kuopio.

The Aho *Contrabassoon Concerto* is, as already mentioned, the most challenging work ever written for the contrabassoon. But it is also the best, and I certainly hope that it will inspire other composers and performers to follow Aho's lead and continue to challenge the possibilities of this most magnificent, misunderstood and musically underrated instrument.

Lewis Lipnick

If the solo literature of the tuba is predominantly of recent origin – although it has grown considerably in the past few years – the repertoire for contrabassoon and orchestra was virtually non-existent. The first ever contrabassoon concerto was not written until 1978, when Gunther Schuller wrote one for Lewis Lipnick. Even since then, only a few short works for contrabassoon and orchestra have seen the light of day.

As early as 1979, the year in which Schuller's concerto was premièred, Lewis Lipnick started to look for another composer who would be keen to write a major solo work for an instrument that tends to be used in a rather basic manner in orchestral works. The composers that Lipnick approached over the years took the view, however, that the contrabassoon was too ungrateful to be used as a concerto soloist.

In April 2003 the National Symphony Orchestra in Washington performed my *Symphony No. 9* (1993-94), in which the solo instrument is the trombone. In that work I had aimed to exceed all of the trombone's known expressive limits. Lewis Lipnick was very enthusiastic about the symphony and immediately wrote to me to ask if I would like to accept a personal commission from him to compose something comparable for the contrabassoon – a work that would elevate this instrument, which is often underestimated and used in a rather simple way, to the status of a solo instrument equal to any other. The task appealed to me greatly, and I started serious work on the concerto about a year later, in the late summer of 2004. The piece was completed in February 2005.

Before starting to write the piece I had an extensive exchange of e-mails with Lipnick, from which I formed a good impression of his musical taste and of the unique characteristics of the contrabassoon. In Finland Erkki Suomalainen, bassoonist of the Helsinki Philharmonic Orchestra, demonstrated and played the instrument for me before I started to compose the concerto. In this way I gained a thorough knowledge of the instrument's tone colour and formed an opinion as to how the contrabassoon could be used as a solo instrument.

Like the tuba, the contrabassoon is a very *cantabile* instrument, and is also very well suited to playing melodic, songful bass lines. The instrument's various registers have different tonal colours; in its highest register it starts to resemble the sound of a saxophone or heckelphone. Both of those instruments are present in the orchestra for my concerto, and the work contains a number of duos and trios for the contrabassoon, heckelphone and alto saxophone.

The contrabassoon has an extremely wide register. While I was working on the concerto, Lewis Lipnick obtained a new type of contrabassoon made by the Fox company, with acoustic improvements proposed by Arlen Fast, contrabassoonist of the New York Philharmonic Orchestra. In this Fox/Fast instrument the register is completely even; all of the notes speak cleanly, and the range is roughly an octave greater than that of earlier contrabassoons. The concerto can only be performed on this new type of contrabassoon, as the solo part goes as high as c^2 – the same high note which, played on the normal bassoon, begins Stravinsky's *Rite of Spring*.

The *Contrabassoon Concerto* is the most monumental of my instrumental concertos – in essence it is almost a symphony for contrabassoon and orchestra. The work begins with a broad, contemplative monologue for the soloist in the instrument's lowest register. The opening melody is slightly reminiscent of the initial theme in my *Fourth Symphony* – Lewis Lipnick had told me that he was especially fond of that symphony. The broad first movement also contains some powerful orchestral climaxes. At the end of the movement, the opening contrabassoon melody is heard as a *cantabile* bass line for the chorale-like and elegiac strings.

The second movement is a virtuosic *Presto* that exploits the contrabassoon's astonishing technical agility. The movement includes attractive solos for all the other woodwind instruments in the orchestra. The finale is once again slow, and includes the dynamic climax of the entire concerto. At the same time, the movement forms a synthesis of all the earlier melodic material. The ending fades away into the same type of mystical atmosphere in which the entire concerto began.

The first performance of the *Contrabassoon Concerto* took place in Bergen on 23rd February 2006. Lewis Lipnick was the soloist, and the Bergen Philharmonic Orchestra was conducted by Andrew Litton. I have dedicated the work to Lewis Lipnick.

© Kalevi Aho 2006

Øystein Baadsvik started playing the tuba at the age of fifteen. He soon decided to explore the tuba's possibilities as a solo instrument and, at the age of eighteen, he won the first prize in a Norwegian national competition for soloists. Within the space of two years he had made programmes for Norwegian Radio and had been a soloist with most of Norway's professional symphony orchestras. Øystein Baadsvik studied under Michael Lind, Roger Bobo, John Fletcher, Arnold Jacobs and Harvey Phillips. His international career began with two prizes at the prestigious Concours International d'Exécution Musicale (CIEM) in Geneva in 1991. Today he is in great demand as a soloist and lecturer all over the world, and he is unique in being a full-time tuba soloist. Baadsvik has played with orchestras such as the Oslo Philharmonic, Warsaw Philharmonic Orchestra and the Singapore Symphony Orchestra. He works constantly to expand the musical aspects of the tuba. Øystein Baadsvik has premiered some forty solo works by composers from the USA, Russia, Sweden, Norway and Switzerland. He also composes music himself, and conducts many of his own orchestral concerts. As his desire to communicate with his audience has always been his guiding principle, he has also developed new tuba-playing techniques that have been used in a number of more recent works for the instrument. Previous discs on BIS are the highly acclaimed 'Tuba Carnival' [BIS-CD-1285] and the recently released 'Danzas' [BIS-CD-1585].

The **Norrköping Symphony Orchestra** (SON) was founded in 1912. It is regarded as one of the most exciting in Scandinavia, and has given numerous world première performances. Among its chief conductors have been Herbert Blomstedt, Franz Welser-Möst, Ole Kristian Ruud and Lü Jia. Among its principal guest conductors are Leif Segerstam and Daniel Harding; other renowned conductors who have appeared regularly with the orchestra include Andrew Litton, James Judd, Roy Goodman, Sixten Ehrling, Okko Kamu and Paavo Järvi. The Norrköping Symphony Orchestra often performs at the Stockholm Concert Hall, has played twice at the Linz Bruckner Festival and has toured Japan and China. Since 1994 the orchestra has been based in a new concert hall in Norrköping, built especially to the orchestra's requirements.

Originally a cellist, **Mats Rondin** studied under some of the world's finest teachers, including William Pleeth, Ralph Kirshbaum and Mstislav Rostropovich. He made his début in

1976 while still in his teens, and has ever since been appearing with orchestras in Sweden as well as in France, Germany, Italy and Holland. Rondin is also a dedicated chamber musician and performs as such at the major music centres of Europe. Considered as one of the foremost educators of today, he teaches the cello to students from all over Scandinavia. In the last few years Mats Rondin has emerged as a prominent conductor. Apart from leading his own chamber orchestra, the Isidor Chamber Orchestra, consisting of the élite of young Swedish string players, he is an increasingly frequent guest with various orchestras. These include the Swedish Radio Symphony Orchestra, the Royal Stockholm Philharmonic Orchestra and the Symphony Orchestras of Gothenburg, Malmö, Norrköping and Helsingborg in Sweden and those in Odense and Trondheim as well as the Swedish Chamber Orchestra and Stuttgart Chamber Orchestra.

Lewis ‘Lew’ Lipnick joined the National Symphony Orchestra, Washington DC, in 1970, only two years after receiving his Bachelor of Music Degree from the Peabody Conservatory of Music in Baltimore. Four years later, Lipnick was named principal contrabassoonist, a position he has held to this day. In 1979, Lipnick was soloist in the world première of Gunther Schuller’s *Contrabassoon Concerto*, which was commissioned for him by the National Symphony Orchestra and conducted by the orchestra’s music director, Mstislav Rostropovich. He also performed the European and New York premières of this work in 1981 and 1982. Lew Lipnick teaches the bassoon at the George Washington University in Washington DC where he currently resides with his actress-wife, Lynn-Jane Foreman, and two much loved cats, Sasha and Misha. He also operates an audio/video and acoustical consulting firm, LipnickDesign, that specializes in high end home theatre, music system and live musical performance space design.

The **Bergen Philharmonic Orchestra** dates back to 1765 and is thus one of the world’s oldest orchestras. Edvard Grieg had a close relationship with the orchestra and during the years 1880-82 he was its artistic director. He generously donated his fortune to the orchestra and this financial support has been of great importance. The modern orchestra owes much to Harald Heide, who was artistic director from 1908 until 1948, and to Karsten Andersen who held the post from 1964 until 1985. Principal conductors since then have

been Aldo Ceccato, Dmitri Kitayenko, Simone Young and, with effect from 2003, the American conductor Andrew Litton. The orchestra now has 95 players. Among the many famous conductors who have worked with the orchestra, mention may be made of Leopold Stokowski, Eugene Ormandy, Ernest Ansermet, Pierre Monteux, Sir Thomas Beecham, Sir John Barbirolli, Rafael Frühbeck de Burgos, Paavo Berglund, Lord Menuhin and Esa-Pekka Salonen. Besides participating in the famous Bergen Festival the orchestra also tours regularly.

In 2003 **Andrew Litton** became the first American principal conductor of the Bergen Philharmonic Orchestra and the successful partnership was confirmed as his tenure was renewed in 2005 and he was made music director. During his time in Bergen Litton has taken the orchestra on tour both in Norway and abroad, taking in Italy and Austria and including three concerts at the Vienna Konzerthaus. Litton and the Bergen Philharmonic Orchestra are also participating in the creation of a new Norwegian opera company and in 2006 performed *Tosca* as its opening production. The same year Andrew Litton stepped down as music director of the Dallas Symphony Orchestra after twelve highly successful seasons. He continues as its music director emeritus and also remains conductor laureate of Britain's Bournemouth Symphony Orchestra, whose principal conductor he was between 1988 and 2004. He appears regularly with major orchestras and opera companies around the world, performing at prestigious venues and festivals such as Ravinia and the BBC Proms. Andrew Litton is also a frequent guest at the Minnesota Orchestra, of whose summer festival, the Sommerfest, he has been artistic director since 2003.

Kalevi Aho

Suomen huomattavimpiin nykysäveltäjiin kuuluva Kalevi Aho syntyi Forssassa 9.3.1949. Hän alkoi opiskella viulunsoittoa kotipaikkakunnallaan 10-vuotiaana, ja samaan aikaan syntyivät jo hänen ensimmäiset sävellyksensä. Tultuaan ylioppilaaksi (1968) Aho ryhtyi opiskelemaan viulunsoittoa ja sävellystä Sibelius-Akatemiassa. Hänen sävellyksenopettajansa oli Einojuhani Rautavaara. Sävellysdiplominsa (1971) jälkeen Aho jatkoi opintojaan Berliinissä 1971-72 Boris Blacherin johdolla (Staatliche Hochschule für Musik und darstellende Kunst). Vuosina 1974-88 hän oli Helsingin yliopiston musiikkitieteen lehtorina ja 1988-93 hän toimi Sibelius-Akatemian vs. sävellyksen professorina. Syksystä 1993 hän on työskennellyt Helsingissä vapaana taiteilijana Suomen valtion myöntämän 15-vuotisen apurahan turvin.

Ahon tuotannon keskeinen osa muodostuu laajoista orkesteri-, kamarimusiikki- ja voakaaliteoksista: hänen tuotantoonsa kuuluu 4 oopperaa (*Avain* [1977-78], *Hyönteiselämää* [1985-87], *Salaisuuksien kirja* [1998] ja *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* [1995/1999]), 13 sinfoniaa (1969-2003), 3 kamarisinfoniaa jousiorkesterille, 12 konserttoa (viululle, sellolle, huilulle, tuuballe, fagotille, kontrafagotille, kontrabassolle, klarinetille, alttoviululle, kaksi konserttoa pianolle, kaksoiskonsertto kahdelle sellolle), muuta orkesteri- ja vokaalimusiikkia sekä runsaasti kamari- ja soolosoitinmusiikkia. Hän on tehnyt myös lukuisia sovituksia ja orkestrointeja muiden säveltäjien teoksista. Tärkein näistä on Uno Klammin keskeneräisen baletin *Pyörteitä* täydentäminen – Aho on orkestroinut baletin ensimmäisen näytöksen ja säveltänyt siihen puuttuvan kolmannen näytöksen, jonka otsikkona konserttikantaesityksessä oli *Sinfonisia tansseja*. Vuodesta 1992 Aho on toiminut Sinfonia Lahden nimikkosäveltäjänä.

Aho on tullut tunnetuksi myös ahkerana musiikkikirjoittajana ja kolumnistina. Kaiken kaikkiaan Ahon kirjalliseen tuotantoon kuuluu tällä hetkellä yli 500 essetä, esitelmää, kolumnia ja muuta kirjoitusta. Kalevi Aholla on toiminut monissa suomalaisen kulttuurielämän tärkeissä tehtävissä. Hän on saanut tuotannostaan monia suomalaisia ja kansainvälisiä palkintoja.

Konsertto tuuballe ja orkesterille

Tuuballe sävelletty konsertto-ohjelmisto on kokonaisuudessaan hyvin nuorta. Tuubakirjallisuuden ensimmäinen klassikko, Ralph Vaughan Williamsin konsertto syntyi 1954. Soitin on alkanut popularisoitua enemmän kuitenkin vasta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Tämä johtuu ennen kaikkea tuubansoiton tason voimakkaasta noususta kaikkialla maailmassa ja etevien nuorten tuubistien aktiivisuudesta.

Yksi aktiivisimpia suomalaistuubisteja on ollut Sinfonia Lahdessa soittava Harri Lidsle, joka on kantaesittänyt useita suomalaisia tuubakonserttoja, ja jonka aloitteesta sävelsin myös oman tuubakonserttoni.

Tuuba ei ollut minulle entuudestaan suinkaan tuntematon instrumentti. Soitin on hyvin keskeisessä asemassa jo 1985-87 sävelletyssä oopperassani *Hyönteiselämää*. Siinä se on oopperan päähenkilön, kulkurin instrumenttina, ja oopperan erääseen kohtaukseen sisältyy jopa suuri, erittäin vaativa kadenssi tuuballe ja alttosaksofonille. Ennen tuubakonserton sävellystyön alkua perehdyin Harri Lidslen johdolla kuitenkin vielä syvällisemmin tuuban mahdollisuuksiin. Kysyin Lidsleltä myös, millä sävelillä hän haluaisi konserton alkavan ja päättyvän. Hänen toivomustensa mukaan konserton ensimmäinen tuubafraasi alkaa lyirisesti pienen oktaavialan f-sävelellä, ja teos päättyy yksiviivaiseen c:hen, jona aikana solisti tekee *diminuendon*.

Sävellyksen keskeistä perusmateriaalia aloin luonnostella elo-syyskuun vaihteessa 2000, kun olin vaeltamassa itäisen Lapin tuntureilla, kaukana tiettömien taipaleiden takana. Minulla oli mukanaani nuottivihko, ja päästyäni uuden tunturin laelle, kirjoitin aina uuden tuubateeman nuottivihkooni. Kolmen eri tunturin laella kirjoitettu materiaali lähtökohtana sävelsin sitten konserton syksyn 2000 ja talven 2001 aikana.

Tuuba on perusolemukseltaan hyvin laulullinen instrumentti, ja melodinen, laulullinen näkökulma onkin konsertossa keskeisintä. Instrumentilla kykenee ilmaisemaan myös voimakkaita tunteita, ja konserttoon sisältyy paikoin suorastaan oopperamaisia, intohimoisia musiikkillisia eleitä. Lisäksi tuuba on soittoteknisesti yllättävän ketterä soitin. Huippuvirtuoosinen näkökulma ja uusien erikoissoittotapojen esittely sai kuitenkin tällä kertaa väistyä laulullisuuden tieltä – teknisen briljanssin näyttäminen ei ole konsertossa itsetarkoituksellista. Suuret, legatona soitettavat intervallihypyt ja soolo-osuuden laaja ääniala tekevät teoksesta kuitenkin erittäin vaativan solistinumeron. Uusista soittotavoista on käytetty fiinaalin lopussa vain samanaikaista laulua ja soittoa.

Monet tuubakonsertot ovat melko lyhyitä, ja siksi pyrin säveltämään kolmiosaisesta, vajaa puoli tuntia kestävästä konsertosta sellaisen, että sitä voisi esittää sinfoniakonserteissa todella täysipainoisena, suuren tyylin solistinumerona. Osien luonne on erilainen; alitusosa on pääosin lyyrisesti laulava, ja toinen osa on nopea – siihen sisältyy myös soolokadenssi. Finaalissa yhdistyvät sekä hidas että hyvin nopea musiikki. Yhtenä tärkeänä orkesteri-instrumenttina on tuuban pikkuväli baritonitorvi, joka pariin otteeseen soittaa duettoja tuuban kanssa tai jatkaa tuubafraaseja korkeampaan alttorekisteriin.

Tuubakonserton kantaesitys tapahtui Lahdessa järjestetyssä kansainvälisessä tuuba- ja baritonitorvikongressissa 10.8.2001, Harri Lidsle soitti solistina ja Sinfonia Lahtea johti Osmo Vänskä.

© Kalevi Aho 2006

Konsertto kontrafagotille ja orkesterille

Vuonna 2002, Osmo Vänskän johtaessa Kansallista sinfoniaorkesteria – jonka jäsen olen – Christian Lindberg oli tuolla viikolla solistina Kalevi Ahon *sinfoniassa nro 9* pasuunalle ja orkesterille. Vaikka tämä oli aivan ensimmäinen kerta kun kuulin tai soitin Ahon musiikkia, teki Ahon tapa kirjoittaa pasuunalle kauniin lyyrisesti ja virtuoosisesti minuun välittömästi vaikutuksen. Kysyin myöhemmin Aholta, josko häntä kiinnostaisi ottaa vastaan henkilökohtainen tilaus uudesta ja haastavasta konsertosta kontrafagotille. Aho suostui, ja tästä syntynyt teos osoittautui paljon vaikeammaksi ja haasteellisemmaksi kuin yksikään tuolle soittimelle aiemmin kirjoitettu teos. Itse asiassa Ahon konsertto venyi soittimen äänialaa koko oktaavin normaalia ylemmäksi tuoden näin minulle lähes ylipääsemättömän haasteen. Sitten, joko onnen tai kohtalon seurauksena, sain kuulla, että New Yorkin filharmonikkojen kontrafagotisti Arlen Fast kehitti yhdessä Indianassa sijaitsevan Fox Products -yhtiön kanssa uutta, äänellisesti korkeampaa kontrafagottia, jolla pystyisi soittamaan hyvin jopa tarvittavan, laajennetun alueen yläpuolelle. Kalevi Ahon kontrafagotikonserton ensiesitykset olivat Andrew Littonin johtaman Bergenin filharmonisen orkesterin kanssa 23. ja 24.2.2006. Välittömästi tämän jälkeen esitin konserton Turun, Lahden ja Kuopion orkestereiden kanssa.

Kuten jo mainitsinkin, Ahon kontrafagotikonsertto on haasteellisin kontrafagotille koskaan sävelletty teos. Mutta se on niistä myös paras, ja toivon todella, että se innoittaa mui-

takin säveltäjiä ja esittäjiä seuraamaan Ahon viitoittamaa tietä ja jatkamaan tämän upean, väärinymmärretyin ja musiikillisesti aliarvostetun instrumentin mahdollisuuksien tutkimista.

Lewis Lipnick

Jos tuuban soolo-ohjelmisto on varsin nuorta, mutta nykyisin kuitenkin jo melko runsasta, kontrafagotille kirjoitettua solistista ohjelmistoa ei ole edelleenkään olemassa juuri nimeksikään. Maailman ensimmäisen kontrafagottikonsertron sävelsi vasta vuonna 1978 Gunther Schuller Washingtonin kansallisen sinfoniaorkesterin kontrafagotistille Lewis Lipnickille. Tämän jälkeenkin on syntynyt vain harvoja lyhyitä teoksia kontrafagotille ja orkesterille.

Jo Schullerin konserton kantaesitysvuodesta 1979 lähtien Lewis Lipnick alkoi etsiä toistakin säveltäjiä, joka haluaisi kirjoittaa suuren solistisen teoksen tälle orkesterikirjallisuudessa useimmiten varsin yksipuolisesti käsitellylle instrumentille. Ne säveltäjät, joihin Lipnick otti vuosien mittaan yhteyttä, ilmoittivat kuitenkin käsityksensä, että kontrafagotti on konserton sooloinstrumentiksi liian epäkiitollinen.

Huhtikuussa 2003 Washingtonin kansallinen sinfoniaorkesteri esitti konsertissaan *9. sinfoniani* (1993-94), jossa solistisena instrumenttina on pasuuna. Tässä sävellyksessä pyrin ylittämään pasuunan totutut ilmaisulliset rajat. Lewis Lipnick innostui suuresti teoksesta ja kirjoitti minulle välittömästi kysyen, haluaisinko säveltää hänen henkilökohtaisesta tilauksestaan myös kontrafagotille jotain vastaavaa – sävellyksen, joka nostaisi tämän usein aliarvostetun ja yksipuolisesti käytetyn instrumentin samanveroiseksi sooloinstrumentiksi kaikkien muiden kanssa. Tehtävä kiehtoi minua suuresti, ja pääsin aloittamaan konserton sävellystyön runsasta vuotta myöhemmin, loppukesällä 2004. Sävellys valmistui helmikuussa 2005.

Ennen sävellystyön alkua olin tiiviissä sähköpostikirjeenvaihdossa Lipnickin kanssa, ja sain sähköpostitsekin hyvän kuvan hänen musiikillisesta maustaan ja kontrafagotin ominaisuuksista. Suomessa puolestaan Helsingin kaupunginorkesterin fagotisti Erkki Suomalainen esiteli ja soitti minulle instrumenttia ennen kuin aloin säveltää konserttoa. Näin saaton sisäistää instrumentin äänenväriin ja muodostaa käsityksen sitä, miten kontrafagottia kannattaisi käsitellä soolosoittimena.

Tuuban tavoin kontrafagotti on erittäin laulullinen instrumentti, ja se sopii myös erinomaisesti soittamaan melodista, laulavaa bassolinjaa. Soittimen eri rekisterit ovat eri sävyisiä, ylimmässä rekisterissä äänenväri alkaa muistuttaa saksofonia ja hekkelfonia. Nämä molemmat

mat instrumentit ovatkin mukana orkesterikokoonpanossa – teokseen sisältyy joitakin kontrafagotin, hekkelfonin ja alttosaksofonin duoja ja trioja.

Kontrafagotin ääniala on erittäin laaja. Konserton säveltämisen aikoihin Lewis Lipnick hankki Fox-tehtaan valmistaman uudentyypisen kontrafagotin, jonka akustiset parannukset oli suunnitellut New Yorkin filharmonikkojen kontrafagotisti Arlen Fast. Tässä Fox/Fast –mallissa rekisteri on kauttaaltaan erittäin tasainen, ilman tukkoisesti soivia säveliä, ja sen ääniala on noin oktaavia laajempi kuin vanhanmallisissa kontrafagoteissa. Konserttoa ei voi esittää kuin tällä uudentyypisellä kontrafagotilla, sillä sooloääni kipuaa teoksessa peräti c²:een saakka – samaan korkeaan normaalin fagotin säveleen, jolla Stravinskin *Le Sacre du printemps* alkaa.

Kontrafagottikonsertto on monumentaalisin soitinkonserttoni – sävellys on olemukseltaan melkein sinfonia kontrafagotille ja orkesterille. Konsertto alkaa sooloinstrumentin laajalla mietiskelevällä monologilla instrumentin matalimmassa rekisterissä. Alkumelodia muistuttaa hiukan 4. *sinfoniani* avausteemaa – Lewis Lipnick oli kertonut, että hän pitää erityisesti tästä sinfoniastani. Laajaan osaan sisältyy myös väkeviä orkesterin huipennuksia. Osan lopussa avausmelodia soi melodisena bassona jousien elegisille, koraalimaisille kuluille.

Toisena osana on virtuoosinen *Presto*, jossa on hyödynnetty kontrafagotin hämmästyttää teknistä ketteryyttä. Osassa on vaativia sooloja kaikille muillekin orkesterin puupuhaltajille. Finaali on taas hidas, ja siihen sisältyy koko konserton dynaamisen huipennus. Samalla osa muodostaa synteisin kaikesta aikaisemmasta melodisesta materiaalista. Loppu hiljenee samankaltaiseen mystiseen tunnelmaan, mistä koko konsertto alkoi.

Kontrafagottikonserton kantaesitys tapahtui Bergenissä 23.2.2006, Lewis Lipnick soitti solistina ja Bergenin filharmonista orkesteria johti Andrew Litton. Olen omistanut sävellyksen Lewis Lipnickille.

© Kalevi Aho 2006

Øystein Baadsvik aloitti tuubansoiton 15-vuotiaana. Hän päätti pian tutkia tuuban mahdollisuuksia soolosoittimena, ja 18-vuotiaana hän voitti ensimmäisen palkinnon Norjan kansallisessa solistikilpailussa. Kahden vuoden aikana hän oli tehnyt ohjelmia Norjan radiolle ja esiintynyt solistina useimpien norjalaisten ammattisinfoniaorkestereiden kanssa. Øystein

Baadsvik opiskeli Michael Lindin, Roger Bobon, John Fletcherin, Arnold Jacobsin ja Harvey Phillipsin johdolla. Baadsvikin kansainvälinen ura alkoi hänen arvostetussa Concours International Musicale –kilpailussa (CIEM) Genevessä vuonna 1991 saamiensa kahden palkinnon myötä. Nykyään hän on kysytty solisti ja luennoitsija ympäri maailman, ja hän on päätoimisena tuubasolistina toimivana lajissaan ainutlaatuinen. Baadsvik on esiintynyt mm. Osloon ja Varsovan filharmonikkojen sekä Singaporen sinfoniaorkesterin solistina. Hän työskentelee lakkaamatta tuuban musiikillisten mahdollisuuksien laajentamiseksi. Øystein Baadsvik on kantaesittänyt n. 40 sooloteosta, joita ovat tehneet säveltäjät Yhdysvalloista, Venäjältä, Ruotsista, Norjasta ja Sveitsistä. Hän säveltää myös itse ja johtaa useita omia orkesterikonserttejaan. Yleisön kanssa kommunikointi on ollut aina hänen johtava periaatteensa, ja hän on myös kehittänyt uusia tuubansoitotekniikoita, joita on käytetty monissa instrumentille viime aikoina sävelletyissä teoksissa. Hänen BIS-levymerkille aiemmin tekemänsä levytykset ovat paljon tunnustusta saanut ”Tuba Carnival” [BIS-CD-1285] ja hiljattain ilmestynyt ”Danzas” [BIS-CD-1585].

Norrköpingin sinfoniaorkesteri (SON) perustettiin vuonna 1912. Sitä pidetään yhtenä Skandinavian mielenkiintoisimmista orkestereista, ja se on tehnyt lukuisia kantaesityksiä. Orkesterin ylikapellimestareita ovat olleet mm. Herbert Blomstedt, Franz Welser-Möst, Ole Kristian Ruud ja Lü Jia. Päävierailloina ovat toimineet mm. Leif Segerstam ja Daniel Harding, ja muista orkesterin kanssa säännöllisesti vieraileista kapellimestareista mainittakoon Andrew Litton, James Judd, Roy Goodman, Sixten Ehrling, Okko Kamu ja Paavo Järvi. Norrköpingin sinfoniaorkesteri esiintyy usein Tukholman konserttitalossa, se on esiintynyt kahdesti Linzin Bruckner-festivaalilla ja tehnyt kiertueita Japanissa ja Kiinassa. Vuodesta 1994 lähtien orkesterin koti on ollut erityisesti orkesterin tarpeet huomioon ottaen suunniteltu uusi konserttitalo Norrköpingissä.

Alun perin sellistiksi kouluttautunut **Mats Rondin** opiskeli maailman hienoimpien opettajien, mm. William Pleethin, Ralph Kirshbaumin ja Mstislav Rostropovitšin johdolla. Hän teki debyyttinsä vuonna 1976 ollen vielä teini-ikäinen, ja on siitä lähtien esiintynyt orkestereiden kanssa Ruotsissa, Ranskassa, Saksassa, Italiassa ja Hollannissa. Rondin on myös omistautunut kamarimuusikko esiintyen siinä ominaisuudessa Euroopan tärkeissä musiikkikes-

kuksissa. Häntä pidetään tällä hetkellä yhtenä eturivin opettajista, ja hän opettaa sellonsoittoa oppilailleen kaikkialta Skandinaviasta. Viime vuosina Mats Rondin on herättänyt huomiota myös kapellimestarina. Paitsi että hän johtaa omaa, nuoresta ruotsalaisesta jousisoittajaeliitistä koostuvaa Isidor-kamariorkesteria, hän vierailee enenevässä määrin johtamassa myös monia muita orkestereita. Näistä mainittakoon Ruotsin radion sinfoniaorkesteri, Tukholman kuninkaalliset filharmonikot, Göteborgin, Malmön, Norrköpingin, Odensen ja Trondheimin sinfoniaorkesterit sekä Ruotsalainen kamariorkesteri ja Stuttgartin kamariorkesteri.

Lewis ”Lew” Lipnick liittyi Kansalliseen sinfoniaorkesteriin (National Symphony Orchestra, Washington DC) vuonna 1970, vain kaksi vuotta suorittuaan Bachelor of Music –tutkinnon Peabodyn konservatoriossa Baltimoressa. Neljä vuotta myöhemmin hänet nimitettiin orkesterin kontrafagotin äänenjohtajaksi, jossa toimessa hän on edelleen. Vuonna 1979 Lipnick toimi solistina Gunther Schullerin kontrafagottikonsonerton kantaesityksessä. Kansallinen sinfoniaorkesteri oli tilannut teoksen häntä varten, ja kantaesityksen johti Mstislav Rostropovitš. Lipnick oli solistina myös teoksen ensiesityksissä Euroopassa ja New Yorkissa vuosina 1981 ja 1982. Lew Lipnick opettaa fagotinsoittoa George Washington –yliopistossa Washington DC:ssä, jossa hän asuu näyttelijävaimonsa Lynn-Jane Foremanin ja kahden rakkaan kissansa, Sashan ja Mishan kanssa. Hänellä on myös LipnickDesign –niminen audio/video-alan ja akustisen konsultoinnin yritys, joka on erikoistunut *high end* –kotiteattereihin, musiikkijärjestelmiin ja elävän musiikin esitystilojen suunnitteluun.

Bergenin filharmonisen orkesterin juuret ulottuvat aina vuoteen 1765 asti, ja se on täten yksi maailman vanhimmista orkestereista. Edvard Griegillä oli tiivis suhde orkesteriin, ja vuosina 1880-82 hän toimi sen taiteellisena johtajana. Grieg lahjoitti avokätisesti omaisuutensa orkesterille, ja tällä taloudellisella tuella on ollut suuri merkitys. Tämän päivän orkesteri on paljosta velkaa vuosina 1908-48 taiteellisena johtajana toimineelle Harald Heidelle ja Karsten Andersenille, joka hoiti virkaa vuosina 1964-85. Tämän jälkeen orkesterin ylikapellimestareita ovat olleet Aldo Ceccato, Dmitri Kitayenko, Simone Young ja vuodesta 2003 lähtien amerikkalaiskapellimestari Andrew Litton. Orkesterissa on tällä hetkellä 95 muusikkoa. Monista orkesterin kanssa työskennelleistä maailmankuuluista kapellimestareista mainittakoon Leopold Stokowski, Eugene Ormandy, Ernest Ansermet, Pierre

Monteux, Sir Thomas Beecham, Sir John Barbirolli, Rafael Frühbeck de Burgos, Paavo Berglund, Lordi Menuhin ja Esa-Pekka Salonen. Orkesteri osallistuu kuuluisalle Bergenin festivaalille ja tekee kiertueita säännöllisesti.

Vuonna 2003 **Andrew Litton**ista tuli Bergenin filharmonisen orkesterin ensimmäinen amerikkalainen ylikapellimestari, ja menestyksestä yhteistyötä vahvistettiin, kun hänen kauttaan jatkettiin vuonna 2005 ja hänestä tehtiin orkesterin taiteellinen johtaja. Littonin aikana Bergenin filharmoninen orkesteri on tehnyt kiertueita sekä Norjassa että ulkomailla Italiassa ja Itävallassa, sisältäen mm. kolme konserttia Wienin Konzerthausissa. Litton ja Bergenin filharmoninen orkesteri ovat myös osallistuneet uuden norjalaisen oopperaseurueen luomiseen, avaustuotantona oli *Tosca* vuonna 2006. Samana vuonna Andrew Litton jätti kahdentoista menestyksekkään kauden jälkeen työnsä Dallasin sinfoniaorkesterin taiteellisena johtajana. Hän on edelleen orkesterin emerituskapellimestari ja kunniakapellimestari Bournemouthin sinfoniaorkesterissa, jonka ylikapellimestari hän oli vuosina 1988-2004. Litton esiintyy säännöllisesti merkittävien orkestereiden kanssa ja oopperataloissa ympäri maailman sekä arvostetuilla konserttilavoilla ja festivaaleilla, mainittakoon Ravinia Festival ja BBC Proms. Andrew Litton johtaa myös säännöllisesti Minnesotan orkesteria, jonka Sommerfest-tapahtuman taiteellisena johtajana hän on toiminut vuodesta 2003 lähtien.

Kalevi Aho

Kalevi Aho, einer der bedeutendsten finnischen Komponisten der Gegenwart, wurde am 9. März 1949 in Forssa im Süden Finnlands geboren. Im Alter von zehn Jahren erhielt er Violinunterricht in seiner Heimatstadt; in diese Zeit fallen auch seine ersten Kompositionen. Ab 1968 studierte er Violine und Komposition an der Sibelius-Akademie in Helsinki; sein Kompositionslehrer war Einojuhani Rautavaara. Nach dem Abschluß (1971) setzte er seine Studien 1971/72 bei Boris Blacher an der Staatlichen Hochschule für Musik und darstellende Kunst in Berlin fort. Von 1974 bis 1988 war er Dozent für Musikwissenschaft an der Universität Helsinki, von 1988 bis 1993 Professor für Komposition an der Sibelius-Akademie. Seit dem Herbst 1993 arbeitet er als freischaffender Komponist in Helsinki; 1994 wurde ihm ein 15jähriges Stipendium von der finnischen Regierung zugesprochen.

Im Zentrum von Ahos Schaffen stehen großformatige Orchester-, Kammermusik- und Vokalwerke; er hat u.a. vier Opern komponiert (*Avain* [*Der Schlüssel*; 1977-78], *Hyönteiselämä* [*Aus dem Leben der Insekten*; 1985-87], *Salaisuuksien kirja* [*Das Buch der Geheimnisse*; 1998] ja *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* [*Bevor wir alle ertrunken sind*; 1995/1999]), 13 Symphonien (1969-2003), drei Kammersymphonien für Streichorchester, zwölf Konzerte (für Violine, Cello, Flöte, Tuba, Fagott, Kontrafagott, Kontrabaß, Klarinette, Viola, Klavier [2x], sowie ein Doppelkonzert für zwei Celli und Orchester), weitere Orchester- und Vokalwerke sowie eine Vielzahl von Kompositionen für Kammerensembles und Soloinstrumente. Außerdem hat er eine Reihe von Werken anderer Komponisten bearbeitet und orchestriert. Hierzu zählen vor allem die Fertigstellung von Uno Klamis unvollendetem Ballett *Pyörteitä* (*Wirbel*), bei dem Aho den ersten Akt orchestriert und den fehlenden dritten Akt neu komponiert hat (unter dem Konzert-Titel *Symphonische Tänze*). Seit 1992 ist Aho Composer-in-Residence des Lahti Symphony Orchestra.

Auch mit Schriften über Musik und als Kolumnist hat Aho sich einen Namen gemacht. Insgesamt hat er mehr als 500 Essays, Darstellungen, Kolumnen u.a. geschrieben. Kalevi Aho bekleidet eine Reihe wichtiger Ämter im finnischen Kulturleben. Für sein Schaffen hat er zahlreiche internationale und finnische Auszeichnungen erhalten.

Konzert für Tuba und Orchester

Das gesamte Konzertrepertoire für Tuba und Orchester ist vergleichsweise jungen Ursprungs. Der erste Klassiker der Tubaliteratur – das Konzert von Ralph Vaughan Williams – stammt aus dem Jahr 1954. Erst in den letzten Jahrzehnten ist das Instrument populärer geworden, was vor allem einem großen, weltweiten Fortschritt in spieltechnischer Hinsicht sowie der Aktivität eminenter junger Tubaspieler zu verdanken ist.

Die Tuba war für mich ein keineswegs unbekanntes Instrument. Schon in meiner Oper *Aus dem Leben der Insekten* (1985-87) ist sie von zentraler Bedeutung, handelt es sich doch um das Instrument, das der Hauptcharakter, ein Vagabund, spielt. Eine der Szenen enthält sogar eine größere, sehr anspruchsvolle Kadenz für Tuba und Altsaxophon. Bevor ich mich mit dem *Tubakonzert* beschäftigte, machte ich mich jedoch unter Anleitung von Harri Lidsle mit den Möglichkeiten der Tuba noch vertrauter. Lidsle, ein Mitglied des Lahti Symphony Orchestra, hat zahlreiche finnische Tubakonzerte uraufgeführt; von Anfang an dachte ich an ihn, als ich mein eigenes *Tubakonzert* komponierte. Außerdem fragte ich ihn, welche Noten er am Anfang und am Ende des Konzerts haben wolle. In Übereinstimmung mit seinen Wünschen beginnt die erste Tubaphrase des Konzerts lyrisch mit einem kleinen f, während an seinem Ende ein eingestrichenes c steht, auf dem der Solist ein Diminuendo macht..

Das Ausgangsmaterial dieser Komposition habe ich im August/September 2000 skizziert, als ich durch die Hügellandschaft Ost-Lapplands wanderte, abseits der ausgetretenen Pfade. Ich hatte etwas Notenpapier dabei, und jedesmal, wenn ich auf dem Gipfel eines Hügels ankam, notierte ich ein neues Tuba-Thema. Ausgehend von dem Material, das ich auf drei verschiedenen Gipfeln aufgeschrieben hatte, komponierte ich das Konzert zwischen Herbst 2000 und den ersten Monaten des Jahres 2001.

Von Natur aus ist die Tuba ein ausgesprochen liedhaftes Instrument, und ihre kantabel-melodische Qualität steht im Zentrum des Konzerts. Auch ist das Instrument in der Lage, große Gefühle auszudrücken, was sich an mehreren Stellen des Konzerts in opernhaften, leidenschaftlichen Klanggesten zeigt. Darüber hinaus ist die Tuba in technischer Hinsicht ein überraschend bewegliches Instrument. In diesem Konzert treten Virtuosität und der Gebrauch neuer Spieltechniken freilich in den Dienst der Kantabilität: Die Demonstration technischer Brillanz ist kein Endzweck. Nichtsdestotrotz stellen weite, *legato* gespielte

Intervallsprünge und der große Tonumfang des Soloparts hohe Anforderungen an den Solisten. Die einzige „neuere“ Spieltechnik ist das gleichzeitige Singen und Spielen am Ende des Finales.

Viele Tubakonzerte sind eher kurz, und so beschloß ich, ein dreisätziges Konzert von über einer halben Stunde zu schreiben – die Art von Werken, die sich in einem Symphoniekonzert als solistischer Programmpunkt im großen Stil behaupten kann. Die Sätze sind von unterschiedlichem Charakter: Der erste Satz ist zu weiten Teilen von liedhafter Lyrik, während der zweite schnell ist – und eine Solokadenz enthält. Im Finale werden langsame und schnelle Musik kombiniert. Unter den Orchesterinstrumenten kommt dem kleineren Bruder der Tuba, dem Baritonhorn, eine wichtige Rolle zu: an mehreren Stellen spielt es im Duett mit der Tuba oder setzt deren Phrasen im hohen Register fort.

Die Uraufführung des *Tubakonzerts* fand anlässlich des Internationalen Tuba- und Baritonhornkongresses am 10. August 2001 in Lahti statt. Solist war Harri Lidsle; das Lahti Symphony Orchestra wurde geleitet von Osmo Vänskä.

© *Kalevi Aho 2006*

Konzert für Kontrafagott und Orchester

Als Osmo Vänskä im Jahr 2002 eine Woche lang das National Symphony Orchestra (dem ich angehöre) dirigierte, trat Christian Lindberg als Solist in Kalevi Ahos *Symphonie Nr. 9* für Posaune und Orchester auf. Obwohl dies das erste Mal war, daß ich Ahos Musik hörte oder spielte, war ich sofort beeindruckt von der wunderbar lyrischen und virtuosens Weise, in der er die Posaune verwendete. Daraufhin fragte ich Aho, ob er Interesse an einem persönlichen Auftrag für ein neues, herausforderndes Kontrafagottkonzert hätte. Aho sagte zu und komponierte ein Konzert, das sich als weit schwieriger und herausfordernder erwies als alles, was bis dato für das Instrument geschrieben worden war. Tatsächlich führte Aho das Instrument eine Oktave über den üblichen Tonumfang hinaus, was mich vor ein nahezu unlösbares Problem stellte. Durch Zufall oder Fügung stieß ich schließlich darauf, daß Arlen Fast, der Kontrafagottist der New Yorker Philharmoniker, und Fox Products in Indiana ein neues, akustisch verbessertes Kontrafagott entwickelt hatten, das bis zu der hier geforderten Höhe und darüber hinaus reichte. Die ersten Aufführungen von Kalevi Ahos *Kontrafagottkonzert* fanden am 23. und 24. Februar 2006 mit dem Bergen Philharmonic Orchestra unter

Leitung von Andrew Litton statt. Die auf dieser CD enthaltene Einspielung wurde bei diesen beiden Konzerten live aufgenommen. Kurz darauf spielte ich Ahos Konzert mit den Orchestern von Turku, Lahti und Kuopio.

Ahos *Kontrafagottkonzert* ist, wie bereits erwähnt, das schwierigste Werk, das je für Kontrafagott geschrieben wurde. Aber es ist zugleich das beste, und ich hoffe sehr, daß es andere Komponisten und Musiker anregt, Ahos Beispiel zu folgen und dieses so großartige, verkannte und musikalisch unterschätzte Instrument herauszufordern.

Lewis Lipnick

Wenn die Sololiteratur für Tuba vorwiegend neueren Datums und dabei gerade in den letzten Jahren beträchtlich angewachsen ist, gibt es praktisch keinerlei Repertoire für Kontrafagott und Orchester. Das erste Kontrafagottkonzert überhaupt stammt aus dem Jahr 1978; Gunther Schuller schrieb es für Lewis Lipnick, den Kontrafagottisten des National Symphony Orchestra Washington. Auch danach sind nur einige wenige, kurze Werke für Kontrafagott und Orchester entstanden.

Bereits 1979, dem Jahr der Uraufführung von Schullers Konzert, sah sich Lewis Lipnick nach einem weiteren Komponisten um, der Lust hatte, ein größeres Solokonzert für ein Instrument zu komponieren, das im Orchester für eher elementare Aufgaben eingesetzt wird. Die Komponisten, die Lipnick im Laufe der Jahre ansprach, waren indes der Ansicht, daß das Kontrafagott ein undankbarer Konzertsolist sei.

Im April 2003 führte das National Symphony Orchestra meine *Symphonie Nr. 9* (1993/94) auf, in der die Posaune solistisch eingesetzt ist. In diesem Werk hatte ich mir zum Ziel gesetzt, über alle bekannten Ausdrucksgrenzen der Posaune hinauszugehen. Lewis Lipnick war begeistert von der Symphonie und fragte mich, ob ich einen persönlichen Auftrag von ihm annehmen würde, etwas Ähnliches für das Kontrafagott zu komponieren – ein Werk, das sein oft unterschätztes und in eher schlichter Weise verwendetes Instrument in den Rang eines konkurrenzfähigen Soloinstruments erheben würde. Die Aufgabe reizte mich sehr; rund ein Jahr später, im Spätsommer 2004, begann ich mit der Komposition, die im Februar 2005 beendet war.

Bevor ich zu komponieren begann, hatten Lipnick und ich einen regen eMail-Austausch, der mir einen guten Eindruck von seinem musikalischen Geschmack und den spezifischen

Charakteristika des Kontrafagotts verschaffte. Erkki Suomalainen, der Fagottist des Helsinki Philharmonic Orchestra, demonstrierte mir zudem die Möglichkeiten des Instruments. Auf diese Weise gewann ich einen gründlichen Überblick über das Klangspektrum des Instruments und entwickelte eine Vorstellung davon, wie das Kontrafagott als Soloinstrument einzusetzen sei.

Das Kontrafagott ist – wie die Tuba – ein ausgesprochen kantables Instrument, das sich sehr gut für melodische, liedhafte Baßlinien eignet. Die verschiedenen Register des Instruments haben unterschiedliche Klangfarben; sein höchstes Register ähnelt dem Klang eines Saxophons oder Heckelphons. Diese beiden Instrumente gehören zur Orchesterbesetzung dieses Konzerts, das eine Reihe von Duos und Trios für Kontrafagott, Heckelphon und Saxophon enthält.

Das Kontrafagott hat ein äußerst weitreichendes Register. Während ich an dem Konzert arbeitete, erhielt Lewis Lipnick ein neues Kontrafagottmodell der Firma Fox, in dessen Bau akustische Verbesserungsvorschläge von Arlen Fast, dem Kontrafagottisten der New Yorker Philharmoniker, eingegangen waren. Bei diesem Fox/Fast-Instrument ist das Register vollkommen ausgewogen; alle Töne sprechen sauber an, und der Tonumfang ist rund eine Oktave größer als der früherer Kontrafagotte. Das Konzert kann nur auf diesem neuen Typus ausgeführt werden, weil der Solopart bis zum c" hinaufreicht – demselben Ton, mit dem „normale“ Fagott Strawinskys *Sacre du Printemps* eröffnet.

Das *Kontrafagottkonzert* ist das imposanteste meiner Instrumentalkonzerte – im Prinzip handelt es sich fast um eine Symphonie für Kontrafagott und Orchester. Das Werk beginnt mit einem breiten, kontemplativen Monolog des Solisten im tiefen Register. Die erste Melodie erinnert ein wenig an das Eingangsthema meiner *Vierten Symphonie* – Lewis Lipnick hatte mir erzählt, daß er diese Symphonie besonders schätze. Der ausgedehnte erste Satz enthält einige kraftvolle orchestrale Höhepunkte. Am Ende des Satzes erklingt die Kontrafagottmelodie des Anfangs als singender Baß unter den choralartigen, elegischen Streichern.

Der zweite Satz ist ein virtuoses *Presto*, das die erstaunliche technische Wendigkeit des Kontrafagotts ausnutzt. Der Satz weist sämtlichen Holzbläsern des Orchesters attraktive Solos zu. Das Finale ist wiederum langsameren Zuschnitts und enthält den dynamischen Höhepunkt des gesamten Konzerts. Gleichzeitig bildet der Satz die Synthese aus dem zuvor erklangenen melodischen Material. Das Konzert verklingt so mystisch, wie es begann.

Die Uraufführung des *Kontrafagottkonzerts* fand am 23. Februar 2006 in Bergen statt. Der Solist war Lewis Lipnick; das Bergen Philharmonic Orchestra wurde geleitet von Andrew Litton. Ich habe das Werk Lewis Lipnick gewidmet.

© *Kalevi Aho 2006*

Øystein Baadsvik begann im Alter von 15 Jahren mit dem Tubaspiel. Bald entschloß er sich, die solistischen Möglichkeiten der Tuba zu erforschen und gewann im Alter von 18 Jahren den Ersten Preis in einem nationalen norwegischen Solistenwettbewerb. Kaum zwei Jahre später hatte er bereits eigene Programme für den Norwegischen Rundfunk gestaltet und war als Solist mit nahezu allen Berufsorchestern Norwegens aufgetreten. Øystein Baadsvik hat bei Michael Lind, Roger Bobo, John Fletcher, Arnold Jacobs und Harvey Phillips studiert. Seine internationale Karriere begann 1991 mit zwei Preisen beim renommierten Concours International d'Exécution Musicale (CIEM) in Genf. Heute ist er ein weltweit gefragter Solist und Dozent; außerdem ist er der einzige Vollzeitsolist seines Metiers. Baadsvik hat mit Orchestern wie dem Oslo Philharmonic Orchestra, dem Warsaw Philharmonic Orchestra und dem Singapore Symphony Orchestra gespielt. Unablässig arbeitet er an der Erweiterung des Ausdrucksspektrums der Tuba. Rund vierzig Solowerke von Komponisten aus den USA, Rußland, Schweden, Norwegen und der Schweiz hat Øystein Baadsvik uraufgeführt. Er komponiert auch selber und dirigiert viele seiner eigenen Orchesterkonzerte. Da die Kommunikation mit dem Publikum sein Hauptanliegen darstellt, hat er auch neue Spieltechniken entwickelt, die in einer Reihe neuerer Werke für die Tuba verwendet wurden. Zu seinen Aufnahmen bei BIS zählten die gefeierte CD „Tuba Carnival“ [BIS-CD-1285] und die unlängst veröffentlichten „Danzas“ [BIS-CD-1585].

Das **Symphonieorchester Norrköping** (SON) wurde 1912 gegründet und gilt u.a. wegen zahlreicher Welturaufführungen als eines der bedeutenden Orchester Skandinaviens. Unter seinen künstlerischen Leitern waren bisher Dirigenten wie Herbert Blomstedt, Franz Welser-Möst, Ole Kristian Ruud und Lü Jia sowie regelmäßige Gastdirigenten wie Leif Segerstam und Daniel Harding. Weitere Gastdirigenten waren u.a. Andrew Litton, James Judd, Roy Goodman, Sixten Ehrling, Okku Kamu und Paavo Järvi. Das Symphonieorchester Norrköping

spielt häufig im Stockholmer Konzerthaus, war mehrere Male Gast beim Linzer Bruckner-Festival und unternahm Tournéen nach Japan und China. Seit 1994 hat das Orchester seine Heimat in dem eigenen und maßgeschneiderten neu gebauten Konzerthaus in Norrköping.

Der ehemalige Cellist **Mats Rondin** studierte bei einigen der weltbesten Lehrer, darunter William Pleeth, Ralph Kirshbaum und Mstislaw Rostropowitsch. 1976, noch als Jugendlicher, gab er sein Debüt; seither ist er mit Orchestern in Schweden sowie in Frankreich, Deutschland, Italien und Holland aufgetreten. Rondin ist zudem ein leidenschaftlicher Kammermusiker, der in den wichtigsten Musikzentren Europas auftritt. Er gilt als einer der führenden Lehrer der Zeit und unterrichtet Studenten aus ganz Skandinavien. In den letzten Jahren hat sich Mats Rondin als herausragender Dirigent einen Namen gemacht. Neben der Arbeit mit seinem eigenen Kammerorchester – dem Isidor Chamber Orchestra, einem handverlesenen Ensemble junger schwedischer Streicher – gastiert er zusehends häufiger bei verschiedenen Orchestern, wie dem Schwedischen Rundfunkorchester, dem Royal Stockholm Philharmonic Orchestra und den Symphonieorchestern von Göteborg, Malmö, Norrköping und Helsingborg in Schweden, jenen von Odense und Trondheim sowie dem Swedish Chamber Orchestra und dem Stuttgarter Kammerorchester.

Lewis „Lew“ Lipnick wurde 1970 Mitglied des National Symphony Orchestra (Washington D.C.), zwei Jahre, nachdem er sein Studium am Peabody Conservatory of Music in Baltimore mit dem Bachelor of Music abgeschlossen hatte. Vier Jahre später wurde Lipnick zum Ersten Kontrafagottisten ernannt – eine Position, die er bis heute innehat. 1979 war Lipnick Solist der Uraufführung von Gunther Schullers *Kontrafagottkonzert*, das das National Symphony Orchestra für ihn in Auftrag gegeben hatte; die Leitung hatte der Musikalische Leiter des Orchesters, Mstislaw Rostropowitsch. Lipnick spielte auch die Erstaufführungen in Europa (1981) und New York (1982). Lew Lipnick unterrichtet Fagott an der George Washington University in Washington D.C., wo er mit seiner Frau, der Schauspielerin Lynn-Jane Foreman, und zwei heißgeliebten Katzen, Sasha und Misha, lebt. Außerdem betreibt er eine Beratungsfirma für Audio/Video- und Akustik – LipnickDesign –, die sich auf High-End-Heimkino, Musiksysteme und Raumdesign für Live-Musik-Veranstaltungen spezialisiert hat.

Das **Bergen Philharmonic Orchestra** wurde 1765 gegründet und ist mithin eines der ältesten Orchester der Welt. Edvard Grieg hatte eine enge Beziehung zu diesem Orchester, dessen Künstlerischer Leiter er in den Jahren 1880-82 war. Großzügig stiftete er dem Orchester sein Vermögen. Viel hat das Orchester Harald Heide zu verdanken, dem Künstlerischen Leiter von 1908-48, sowie Karsten Andersen, der dieses Amt von 1964-85 bekleidete. Chefdirigenten seitdem waren u.a. Dmitri Kitajenko und Simone Young. Seit 2003 leitet der amerikanische Dirigent Andrew Litton das 95köpfige Orchester. Zu den zahlreichen berühmten Dirigenten, die mit dem Orchester gearbeitet haben, gehören u.a. Leopold Stokowski, Eugene Ormándy, Ernest Ansermet, Pierre Monteux, Sir Thomas Beecham, Paavo Berglund und Esa-Pekka Salonen. Neben seinen Aufführungen beim berühmten Bergen Festival unternimmt das Orchester regelmäßige Konzertreisen.

Im Jahr 2003 wurde **Andrew Litton** der erste amerikanische Chefdirigent des Bergen Philharmonic Orchestra; 2005 wurde die erfolgreiche Partnerschaft durch die Verlängerung seiner Amtszeit bekräftigt. Während dieser Zeit hat Litton das Orchester auf Tourneen durch Norwegen und ins Ausland geführt, darunter zu drei Konzerten im Wiener Konzerthaus. Litton und das Bergen Philharmonic Orchestra sind auch an der Etablierung eines neuen norwegischen Opernensembles beteiligt, als dessen Eröffnungsproduktion sie 2006 *Tosca* spielten. Im selben Jahr legte Andrew Litton sein Amt als Musikalischer Leiter des Dallas Symphony Orchestra nach zwölf höchst erfolgreichen Jahren nieder. Litton ist weiterhin Musikalischer Leiter emeritus des Dallas Symphony Orchestra sowie Ehrendirigent des britischen Bournemouth Symphony Orchestra, dessen Chefdirigent er von 1988 bis 2004 war. Er arbeitet regelmäßig mit bedeutenden Orchestern und Opernhäusern zusammen, wobei er Gast renommierter Konzerthäuser und Festivals (Ravinia, BBC Proms) ist. Andrew Litton ist außerdem häufig beim Minnesota Orchestra zu Gast, dessen Sommerfest er seit 2003 als Künstlerischer Leiter betreut.

Kalevi Aho

L'un des compositeurs contemporains les plus en vue de la Finlande, Kalevi Aho est né à Forssa dans le sud de la Finlande le 9 mars 1949. Il entreprit ses études de violon dans sa ville natale à l'âge de 10 ans et ses premières compositions datent aussi de cette époque. A son entrée à l'université (1968), Aho étudia le violon et la composition à l'Académie Sibelius à Helsinki; son professeur de composition était Einojuhani Rautavaara. Après avoir obtenu son diplôme de compositeur (1971), Aho poursuivit ses études à Berlin (1971-72) dans la classe de Boris Blacher à la Staatliche Hochschule für Musik und darstellende Kunst. De 1974 à 1988, il enseigna la musicologie à l'université d'Helsinki et, de 1988 à 1993, il fut professeur de composition à l'Académie Sibelius. Il travaille à Helsinki comme compositeur indépendant depuis l'automne 1993 et, en 1994, le gouvernement finlandais lui accorda une bourse de quinze ans.

Le gros du travail d'Aho consiste en œuvres orchestrales de grande envergure, de chambre et vocales: sa production compte quatre opéras (*Avain* [*La clé*; 1977-78], *Hyönteiselämä* [*Vie d'insectes*; 1985-87], *Salaisuuksien kirja* [*Le livre des secrets*; 1998] et *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* [*Avant que nous soyons tous noyés*; 1995/1999]), treize symphonies (1969-2003), trois symphonies de chambre pour orchestre à cordes, douze concertos (pour violon, violoncelle, flûte, tuba, basson, contrebasson, contrebasse, clarinette, alto, deux pour piano et un concerto pour deux violoncelles et orchestre), d'autre musique orchestrale et vocale et un grand nombre d'œuvres pour ensembles de chambre et instruments solos. La plus importante d'entre elles est l'achèvement du ballet inachevé *Pyörteitä* (*Tourbillons*) d'Uuno Klami: Aho a orchestré le premier acte du ballet et composé le troisième acte manquant sous le titre de concert de *Danses Symphoniques*. Aho est compositeur en résidence de l'Orchestre symphonique de Lahti depuis 1992.

Aho s'est taillé une réputation d'écrivain et de journaliste musical. En tout, la production littéraire de Kalevi Aho compte plus de 500 essais, présentations, articles et autres écrits. Kalevi Aho a occupé plusieurs postes importants dans la vie culturelle finlandaise. Il a reçu de nombreux prix internationaux et finlandais pour sa production.

Concerto pour tuba et orchestre

Tout le répertoire de concertos pour tuba et orchestre est jeune. Le premier classique de la littérature pour tuba, le concerto de Ralph Vaughan Williams, date de 1954. L'instrument n'a pourtant commencé à gagner en popularité que dans les dernières décennies. Ce fait est dû à la grande amélioration du niveau de jeu partout au monde et aux activités d'éminents jeunes instrumentistes.

Le tuba n'est pas un inconnu pour moi. Il a déjà joué un rôle central dans mon opéra *Vie d'insectes* (1985-87) où il est l'instrument joué par le personnage principal, un vagabond, et l'une des scènes de l'opéra renferme même une grande cadence très difficile pour tuba et saxophone alto. Avant de me mettre au travail sur le *Concerto pour tuba*, je me suis néanmoins familiarisé plus intimement avec les possibilités du tuba grâce à l'aide de Harri Lidsle. Membre de l'Orchestre symphonique de Lahti, Lidsle a donné la création de plusieurs concertos finlandais pour tuba et c'est lui que j'avais en tête dès le début de la composition de mon *Concerto pour tuba*. Je lui ai aussi demandé par quelles notes il voulait commencer et finir le concerto. Selon ses souhaits, la première phrase du concerto commence avec lyrisme sur le fa sous le do central et l'œuvre se termine sur le do central sur lequel le soliste fait un *diminuendo*.

J'ai commencé à esquisser le matériel musical fondamental en août-septembre 2000 au cours de randonnées sur les collines de la Lapponie orientale, loin de toute civilisation. J'avais du papier manuscrit avec moi et, quand j'arrivais au sommet d'une colline, j'écrivais un nouveau thème pour tuba. Utilisant le matériel écrit sur trois sommets différents comme point de départ, j'ai ensuite composé le concerto entre l'automne 2000 et les premiers mois de 2001.

Par nature, le tuba est un instrument très chantant et sa qualité mélodique, *cantabile*, est au cœur du concerto. L'instrument est aussi capable d'exprimer de fortes émotions, à l'occasion le concerto présente des traits d'opéra musicalement passionnés. De plus, le tuba est un instrument étonnamment agile du point de vue de la technique. Ici cependant, l'aspect super-virtuose et l'emploi de techniques de jeu nouvelles laissent le premier rang à l'élément *cantabile* : dans ce concerto, l'étalage de virtuosité n'est pas une fin en elle-même. Néanmoins, les sauts intervallaires éloignés joués *legato* et la grande étendue de la partie solo produisent une pièce extrêmement exigeante pour le soliste. La seule technique « nou-

velle » utilisée est le chant et le jeu simultanés à la fin du finale.

Baucoup de concertos pour tuba sont relativement courts et c'est pourquoi j'ai décidé d'écrire un concerto en trois mouvements d'une durée d'environ une demi-heure – la sorte d'œuvre qui suffit comme numéro solo de grand style dans un concert symphonique. Les mouvements diffèrent de caractère : le premier est en majeure partie lyriquement chantant tandis que le second est rapide – et renferme aussi une cadence solo. Le finale allie de la musique lente et de la rapide. Un rôle important est accordé au petit frère du tuba dans les instruments de l'orchestre, le cor baryton, qui joue à plusieurs occasions des duos avec le tuba ou qui continue les phrases du tuba dans un registre plus aigu.

La création du *Concerto pour tuba* a eu lieu au congrès international de tuba et de cor baryton à Lahti le 10 août 2001. Le soliste Harri Lidsle était accompagné par l'Orchestre symphonique de Lahti dirigé par Osmo Vänskä.

© *Kalevi Aho* 2006

Concerto pour contrebasson et orchestre

En 2002, au cours d'une semaine pendant laquelle Osmo Vänskä dirigeait l'Orchestre symphonique national – dont je fais partie – Christian Lindberg fut soliste dans la *Symphonie no 9* pour trombone et orchestre de Kalevi Aho. Même si j'entendais et jouais de la musique d'Aho pour la première fois, je fus immédiatement impressionné par sa belle écriture lyrique et virtuose pour le trombone.

J'ai ensuite demandé à Aho s'il était intéressé à accepter une commande personnelle d'un concerto nouveau et provocateur pour le contrebasson. Aho accepta et l'œuvre qui en résulta se montra de loin plus difficile et exigeante que tout ce qui avait été conçu précédemment pour le contrebasson. En fait, le concerto d'Aho monta l'instrument une octave entière au-dessus de son étendue normale, me lançant ainsi un défi presque insurmontable. Puis, par chance ou un heureux hasard, j'ai découvert qu'Arlen Fast, contrebasson à l'Orchestre philharmonique de New York, et les Produits Fox en Indiana projetaient un nouveau contrebasson acoustiquement supérieur, capable de jouer et même de dépasser cette étendue anormale.

Les premières exécutions du *Concerto pour contrebasson* de Kalevi Aho eurent lieu les 23 et 24 février 2006 avec l'Orchestre philharmonique de Bergen dirigé par Andrew Litton. L'exécution rendue sur ce disque compact a été enregistrée en direct à ces deux occasions.

Les orchestres de Turku, Lahti et Kuopio m'invitèrent immédiatement ensuite à jouer le concerto d'Aho.

Ainsi que mentionné précédemment, le *Concerto pour contrebasson* d'Aho est le plus grand défi jamais écrit pour cet instrument. C'est aussi l'œuvre la meilleure et j'espère vraiment qu'elle inspirera d'autres compositeurs et interprètes à suivre l'exemple d'Aho et à continuer à poser des défis aux possibilités du plus magnifique, mécompris et musicalement sous-estimé des instruments.

Lewis Lipnick

Si la littérature solo pour le tuba est en majeure partie récente – même si elle s'est considérablement accrue ces dernières années – le répertoire pour contrebasson et orchestre brille littéralement par son absence. Le tout premier concerto pour contrebasson ne date que de 1978 quand Gunther Schuller en écrivit un pour Lewis Lipnick, contrebasson à l'Orchestre symphonique national de Washington. Depuis, seules quelques œuvres pour contrebasson et orchestre ont vu le jour.

En 1979, l'année de la création du concerto de Schuller, Lewis Lipnick commença à chercher un autre compositeur intéressé à écrire une œuvre solo majeure pour un instrument qui est plutôt utilisé de manière fondamentale dans les œuvres orchestrales. Les compositeurs contactés par Lipnick au cours des années trouvaient cependant que le contrebasson ne valait pas la peine d'être utilisé comme soliste de concerto.

En avril 2003, l'Orchestre symphonique national à Washington joua ma *Symphonie no 9* (1993-94) dont l'instrument solo est le trombone. Dans cette œuvre, j'ai visé à dépasser toutes les limites expressives connues du trombone. Lewis Lipnick fut très enthousiasmé par la symphonie et me demanda immédiatement si j'accepterais une commande personnelle de lui de composer quelque chose de comparable mais pour le contrebasson – une œuvre qui élèverait cet instrument, souvent sous-estimé et utilisé de manière simple, au niveau d'instrument solo égal à n'importe quel autre. Le défi me plut beaucoup et je me suis sérieusement mis à la composition du concerto environ un an plus tard, à la fin de l'été 2004. La pièce fut terminée en février 2005.

Avant le début du travail sur le concerto, l'échange de courriels fut fréquent entre Lipnick et moi, et j'en tirai une bonne impression de son goût musical et des caractéristiques

uniques du contrebasson. En Finlande, Erkki Suomalainen, basson à l'Orchestre philharmonique d'Helsinki, me démontra l'instrument et en joua pour moi avant que je commence la composition du concerto. Ainsi, j'ai gagné une bonne connaissance de la couleur tonale de l'instrument et je me suis formé une opinion sur la manière appropriée d'utiliser le contrebasson comme instrument solo.

Comme le tuba, le contrebasson est un instrument très chantant qui se prête admirablement à jouer des basses chantantes et mélodiques. Les divers registres de l'instrument présentent des couleurs tonales différentes ; dans son aigu, il ressemble à la sonorité d'un saxophone ou d'un heckelphone (basse de hautbois). Ces deux instruments sont présents dans l'orchestre pour mon concerto et l'œuvre renferme des duos et trios pour contrebasson, heckelphone et saxophone alto.

Le contrebasson couvre un registre extrêmement étendu. Au cours de mon travail sur le concerto, Lewis Lipnick reçut un nouveau type de contrebasson de la compagnie Fox, avec des améliorations acoustiques proposées par Arlen Fast, contrebassoniste à l'Orchestre philharmonique de New York. Dans cet instrument Fox/Fast, le registre est absolument égal ; toutes les notes sonnent clairement et l'étendue dépasse d'à peu près une octave celle des contrebassons précédents. Le concerto ne peut être joué que sur ce nouveau type de contrebasson car la partie solo monte au do^2 – la même note que celle qui, jouée sur un basson normal, commence *Le Sacre du printemps* de Stravinsky.

Le *Concerto pour contrebasson* est le plus monumental de mes concertos instrumentaux – par essence il s'agit presque d'une symphonie pour contrebasson et orchestre. L'œuvre commence par un large monologue contemplatif pour le soliste dans le registre grave de l'instrument. La mélodie d'ouverture rappelle légèrement le thème initial de ma *Symphonie no 4* – Lewis Lipnick m'avait dit qu'il aimait particulièrement cette symphonie. Le grand premier mouvement renferme aussi quelques sommets orchestraux énergiques. A la fin du mouvement, la mélodie d'ouverture au contrebasson est entendue comme basse chantante aux cordes élégiaques à effet de choral.

Le second mouvement est un *Presto* virtuose qui exploite l'étonnante agilité technique du contrebasson. Le mouvement inclut d'attrayants solos pour tous les autres instruments de bois dans l'orchestre. Le finale est encore une fois lent et renferme le sommet dynamique du concerto en entier. En même temps, le mouvement forme une synthèse de tout le

matériel mélodique précédent. La fin s'éteint dans une ambiance semblable à celle du début.

La création du *Concerto pour contrebasson* eut lieu à Bergen le 23 février 2006. Lewis Lipnick, le dédicataire de l'œuvre, était soliste, accompagné par l'Orchestre philharmonique de Bergen dirigé par Andrew Litton.

© *Kalevi Aho 2006*

Øystein Baadsvik commence à jouer du tuba à l'âge de quinze ans. Il décide rapidement d'explorer les possibilités de l'instrument en tant que soliste et à l'âge de dix-huit ans, remporte le premier prix à une compétition de solistes à un concours norvégien. En moins de deux ans, il se produit régulièrement à la radio norvégienne et en tant que soliste avec des orchestres symphoniques professionnels de Norvège. Øystein Baadsvik étudie avec Michael Lind, Roger Bobo, John Fletcher, Arnold Jacobs et Harvey Phillips. Sa carrière internationale débute avec les deux prix qu'il remporte au prestigieux Concours International d'exécution musicale (CIEM) à Genève en 1991. Il est depuis en demande comme soliste et comme conférencier partout à travers le monde et est le seul joueur de tuba soliste à temps plein. Baadsvik joue notamment avec l'Orchestre philharmonique d'Oslo, l'Orchestre philharmonique de Varsovie ainsi que l'Orchestre symphonique de Singapour. Il travaille constamment à étendre les possibilités de son instrument et, en 2006, avait créé quelque quarante œuvres solistes provenant de compositeurs des États-Unis, de Russie, de Suède, de Norvège et de Suisse. Il compose également et dirige ses propres œuvres orchestrales. Puisque son désir de communiquer avec son public a toujours été son principe directeur, il développe également de nouvelles techniques de jeu au tuba qui sont reprises dans plusieurs nouvelles œuvres pour cet instrument. Parmi ses disques BIS salués à l'unanimité, nommons *Tuba Carnival* [BIS-CD-1285] et la récente sortie *Danzas* [BIS-CD-1585].

L'**Orchestre symphonique de Norrköping** fut fondé en 1912. Il est considéré comme l'un des plus excitants de la Scandinavie et il a donné de nombreuses créations mondiales. Herbert Blomstedt, Franz Welser-Möst, Ole Kristian Ruud et Lü Jia figurent sur la liste de ses chefs attitrés. Leif Segerstam et Daniel Harding comptent parmi ses principaux chefs in-

vités ; d'autres chefs réputés ont régulièrement travaillé avec l'orchestre : Andrew Litton, James Judd, Roy Goodman, Sixten Ehrling, Okko Kamu et Paavo Järvi entre autres. L'Orchestre symphonique de Norrköping se produit souvent à la salle de concert de Stockholm, a joué deux fois au festival Bruckner à Linz et a fait des tournées au Japon et en Chine. Depuis 1994, la formation a son siège dans une nouvelle salle de concert à Norrköping, bâtie spécialement pour répondre aux demandes de l'orchestre.

D'abord violoncelliste, **Mats Rondin** a étudié avec certains des meilleurs professeurs du monde, dont William Pleeth, Ralph Kirshbaum et Mstislav Rostropovitch. Encore adolescent, il fit ses débuts en 1976 et s'est produit depuis avec des orchestres en Suède comme en France, Allemagne, Italie et Hollande. Rondin est également un chambriste enthousiaste qui joue comme tel dans les grands centres musicaux de l'Europe. Considéré comme l'un des meilleurs professeurs de l'heure, il enseigne le violoncelle à des élèves venant de toute la Scandinavie. Ces dernières années, Mats Rondin s'est fait connaître comme éminent chef d'orchestre. En plus de diriger son propre orchestre de chambre, l'Orchestre de chambre Isidor formé de l'élite des jeunes musiciens suédois, il est de plus en plus souvent invité par divers orchestres dont l'Orchestre symphonique de la Radio suédoise, l'Orchestre Philharmonique royal de Stockholm et les orchestres symphoniques de Gothembourg, Malmö, Norrköping et Helsingborg en Suède; à l'extérieur, il est invité à diriger les orchestres symphoniques d'Odense et de Trondheim en plus de l'Orchestre de chambre suédois et l'Orchestre de chambre de Stuttgart.

Lewis «Lew» Lipnick entra à l'Orchestre symphonique national à Washington DC en 1970, deux ans seulement après avoir obtenu son baccalauréat en musique au conservatoire de musique Peabody à Baltimore. Quatre ans plus tard, Lipnick fut nommé principal contrebasson, un poste qu'il occupe encore aujourd'hui. En 1979, Lipnick fut soliste à la création mondiale du *Concerto pour contrebasson* de Gunther Schuller, œuvre commandée par l'Orchestre symphonique national et dirigée par le directeur musical de l'orchestre, Mstislav Rostropovitch. Lipnick en joua aussi les premières européenne et newyorkaise en 1981 et 1982. Lew Lipnick enseigne le basson à l'université George Washington à Washington DC où il vit avec sa femme, l'actrice Lynn-Jane Foreman, et leurs deux amours de

chats, Sasha et Misha. Il dirige une compagnie d'audio/vidéo et d'acoustique, LipnickDesign, spécialisée en théâtre high end home, en systèmes audios et en dessins d'espaces pour concerts en direct.

La fondation de l'**Orchestre Philharmonique de Bergen** remonte à 1765, faisant de lui l'un des plus anciens orchestres du monde. Edvard Grieg collabore étroitement avec l'orchestre et en est le directeur artistique de 1880 à 1882. De plus, il lui lègue généreusement sa fortune ce qui lui sera d'une grande importance. L'orchestre actuel doit beaucoup à Harald Heide qui en est le directeur artistique de 1908 à 1948 et à Karsten Andersen qui occupe ce poste de 1964 à 1985. Depuis, les chefs attirés ont été Aldo Ceccato, Dmitri Kitayenko et Simone Young. En 2003, le chef américain Andrew Litton prend la direction de l'orchestre qui compte actuellement 95 membres. Parmi les chefs renommés qui ont travaillé avec l'orchestre, mentionnons Leopold Stokowski, Eugene Ormandy, Ernest Ansermet, Pierre Monteux, sir Thomas Beecham, sir John Barbirolli, Rafael Frühbeck de Burgos, Paavo Berglund, sir Yehudi Menuhin et Esa-Pekka Salonen. En plus de participer au célèbre festival de Bergen, l'orchestre effectue régulièrement des tournées.

En 2003, **Andrew Litton** devint le premier Américain à être nommé chef principal de l'Orchestre philharmonique de Bergen et cette heureuse association fut confirmée par le renouvellement de son contrat en 2005. Pendant ses années à Bergen, Litton a dirigé l'orchestre dans des tournées en Norvège et à l'étranger, dont en Italie et Autriche où la formation a donné trois concerts au Konzerthaus de Vienne. Litton et l'Orchestre philharmonique de Bergen participent aussi à la création d'une nouvelle compagnie d'opéra norvégienne et, en 2006, jouent à sa première de débuts, une production de *Tosca*. La même année, Andrew Litton quitte son poste de directeur musical de l'Orchestre symphonique de Dallas après douze saisons couronnées de succès. Litton en reste le directeur musical émérite ; il reste aussi chef lauréat de l'Orchestre symphonique de Bournemouth en Angleterre dont il fut chef principal de 1988 à 2004. Il dirige régulièrement de grands orchestres et compagnies d'opéra partout au monde dans des salles et lors de festivals aussi prestigieux que celui de Ravinia et les Proms de la BBC. Andrew Litton est également fréquemment invité par l'Orchestre du Minnesota dont il est directeur artistique du festival d'été, le Sommerfest, depuis 2003.

INSTRUMENTARIUM:

Tuba: Miraphone E flat 383 prototype. Mouthpiece: B. Tilz Nea 3

Contrabassoon: The *Concerto for Contrabassoon* was performed on a Fox/Fast System Contrabassoon, serial number 572, using a Heckel No. 1 crook for the opening monologue, and a Moosmann No. 1 gold/platinum (experimental) crook for the rest of the work. I used a Rieger No. 1 shaped reed for the opening monologue, and then switched to a modified Rieger No. 2 shaped reed for the rest of the first movement. For the second movement I used a specially built and modified Rieger No. 2 shaped reed owing to the need for a reed that could play loudly up high and very low, with all of the fast notes speaking properly, and switched to another, more 'normal' Rieger No. 2 shaped reed for the third movement, in order to obtain a beautiful singing sound in trio with the heckelphone and alto saxophone, and also to attain the c² (the same, very high, note that the 'normal tenor bassoon' plays at the beginning of Stravinsky's *Rite of Spring*) that appears in this movement.

Lew Lipnick

DDD

RECORDING DATA

Recorded in February 2006 at the Grieg Hall, Bergen, Norway (*Contrabassoon Concerto*) and November 2006 at the Louis de Geer Concert Hall, Norrköping, Sweden (*Tuba Concerto*)

Recording producer: Ingo Petry

Sound engineer: Andreas Ruge (*Contrabassoon Concerto*); Marion Schwebel (*Tuba Concerto*)

Digital editing: Nora Brandenburg

Recording equipment: Neumann microphones; Stagetec Truematch microphone pre-amplifier and high resolution A/D converter; MADI optical cabling; Yamaha 02R96 digital mixer; Sequoia Workstation; B&W Nautilus 802 loudspeakers; STAX headphones

Executive producers: Robert von Bahr (*Contrabassoon Concerto*); Robert Suff (*Tuba Concerto*)

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Kalevi Aho 2006

Translations: Andrew Barnett (English); Teemu Kirjonen (Finnish); Horst A. Scholz (German); Arlette Lemieux-Chené (French)

Front cover photograph: © Juan Hitters

Photograph of Lewis Lipnick: © 2006, *The Washington Post*. Photo by Ricky Carioti. Reprinted with Permission.

Photograph of Øystein Baadsvik: © Arild Juul

Typesetting, lay-out: Andrew Barnett, Compact Design Ltd., Saltdean, Brighton, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 30 Fax: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 40

info@bis.se www.bis.se

BIS-CD-1574 © & ® 2007, BIS Records AB, Åkersberga.

ØYSTEIN BAADSVIK

LEW LIPNICK

